

ТСӨҮСӨЛДҮР

ИНЧЭСНЭТ ТОПЛУСУ

№ 1

ЯЗ * 1969

Гајалар әчайб һејкелләрә бәнзәйир. Ошлары күп вурууб, күләк дојуб, јагыш ојуб, вахт јонуб.

Сүтүн гаја. Лай-лај „гајлама“ гаја. Бүтөв гаја. Парчаланыш гаја. Тикәтиш. Җидни-дидни. Ішмәр. Јасты. Дик.

Јатыш гаја. Шәнә галхымыш гаја.

Бура Гобустандыр—гаја рәсмләријө дүңјада ташыныш Гобустан. Гәдим очадаңызын, улу бабалармызын тәбиэт гојшунда јараттыглары илкни сөнәт иүзесү.

Гајалар үзәринде шәкисләр һәник олуупуб. Гаја үзәринде—инсан һејроти, инсан ичинчи. Матот, фәрән, алданыш, үмид..

Инзали атлылыр—икидлик, чөнөрлүк, гүрүр.

Јаралы окуз—овчу һүпари, сојjad шүчәти.

Назәнин, иничбаса гызлар—коозаллык, сенки рәмзи.

Гобустан рәсмләриин илки он мин јашыпдашыр. Сөнәтимиз он мин јашындашыр, яер үзәринде он гәдим абылайтарло јашыпдашыр.

Гобустан—иилгя сөрәттимиз, сөнәт хәзиномиз. Азәрбајҹан торнағынын әбәди ифтихарыдыр... „Дәдә Горгуд“ дасташы кими, Гыз галасы кими, мугам кими, халык кими, саз кими... Өлүм һәддинде дедиңидон доңиәжән Нәсими кими... Дәрдән Фұзали, мәгрүр Хәтәи, мүдрик Мирәз Фәтәли, јапыгыл Сабир кими... Жапаң әзәрдән Мирәз Чоли кими. Үзејирин Короглусу, Вургунун Вагифи, Әзизмәздин рәсмләри, Мүшғигин ше'ри кими.

Гобустан гајалары көлүшлән, узаг гәдимләрден көлүр, бизимде, бу күпүмүзлә коршүр ва көләчәј, узаг сабаңлары көдир. Биз онун әбәди вә үгурулут јолунда гарышлашдыры мин бир исенләнди бирийик. О, нечо-печо горинәлни омруны бир нечо оннана бизимде—букунун инсанларыја нечирәк. Биз олнајачагыт, о галячаг... Наҳчыван түрбәләри, Молла Нәсерддин латифәләри, Қаркын хојратлары тәк. Шеки хан сарајы, Бүлбүл тәснифләри, Чавидин, Чаббарлынын пәсслирәи тәк.

Халыгыныз: Дији бир пәнчәрәдир, һәр көлән баҳар кедәр,—дејиб. Бир до халыгыныз: Күнде бир көрнич дүшәр, омрумүн сарајшыдан,—дејиб.

Халг дүнасы һајатын кечорилюни, дирлини отумынү чохдан дәрк едиб. Дәрк едиб вә бу кечиме, бир отумә ўсулан гарадырыб.

Олумә, нечесизләј, унудулуша гарыш гијаш—инсанлың јер үзүндө гојдугу издир.

Тарих сәнифәләринге, һадинин дијијә десән, „өвраги-һајатда“ имза атам, иза гојан ишләт бәхтиярдыр. Дүпјанын бу олүисегүлтүн китапында азәри ишләттүн һәттән вар.

Бабак үсәнли, Сәттархан һәрәкаты, Хијабали исләки, Нариманов амалы—азадлыгын долама јөлларында халтынынын ләпирләридир. Јалызы тарих китабында дејил, сөнәт салшамасындо да сөсимиң, созүнүз, дәст-хәттимиз вар.

Бу хәтт чохчешидаидир—иилм қызметләри до бу хәтдир, шәбәкә чешниләри да. Бакыда Ширванишаһлар сарајы да, Эрәбиль Шеих Софи мәгбәрәси да. Қәңчә калагајысы, Тәбриз халчасы, Йавыч габлары, Гарабаг шикәстеси да бу хәтдир, гөзәл мисралары, зәркәр нахышлары, „Гара кылә“ пәгмәсенин халлары, гомма радиофләри да... Бајатылар да...

Хәттимиз, сөнәтимиз Гобустан гаја рәсмләриңдиң башланыбы.

Гобустанда мұхтәлиф сәнат нова-орнимизин тохумлары сөзәләнәб. Һејкәл сөнәти орнәкләрни—ғабартмалары, ојуглары—Гобустанда ахтарын.

Тәсвири сөнәтимизин улу шүмүнәхәри—гадим инсанларын көркәни, мәшиети, ишамлары, дүргулары—Гобустанда һифз олуныб.

Лаш үзәрнәде әбди дөнүш рәгеси—Јаңылышы елимин букуп да јашадыр.

„Гавалчалар дашынын сәснече мин ил бундан-ғабатты консертиң сәдаларыны бу күпүмүз чатдырып.

Мәрасим, айин, тамаша сөнәтимизин әсеки үснүрләри—Гобустан дастанында дыр.

Мин иләрле сүсемүш гајалар бу заманда дашынды. Ошлары бизим күнләр ачды.

Әлли ил бундан габаг јени һәյт, јени җамијәт, јени инсан угрунда мұбарижанни чәтиң, үфүгүл жөлләрни гәдәм гојмуш бир халык букуп да јашаңи овальлары Гобустанда дидирдилар, динәздилар, алладылар, севдиләр.

Бу соһбәт, бу үнисіјәт—мајасы, озуду Бәрәбәрлик, Азадлыг, Соадәт. Сүлб. Достыл олар бир җамијәттән инсанларыңдан докур. Кечимишин мәдени дәјәрләрниң нормат, гајғы, диггер—бојүк Ленинин өсисијәтләрдиндәнди.

Бүтүн халыгынын—бојукту-күчкүн, бүтүн мышләтләрин, бүтүн дүңјапын, кечимишин вә индииниң ижәденин сарвәтләрниң сыйтариш—Ленин ишлән сијаестинин әтеп.

Гадим Гобустан ишән бизим күнләрда оз дашияла—„Гобустан“ ишчәсәнәт топтаулауда растлашып, онун үзүпүн бәзәйир, ичинни дозашыр, арxa сәнифесинде мүасиримиз, аз јашлы рәсесамла үз-үзә дурур, кечимишин нағасиин көләчәје отурур.

Халыгын ишчәсәнәттини, бәдигаң јарадычылыгыны эке етдири, бүтүн гардаш миңләтәзәри, бүтүн дүнија халыгынын мүтәрәгги сөнәт иш-әнәзәтрең ачыг олал, буқунку ҳәттимиз, буқунку имзамизы, буқунку сәсени, соғыну, изини салылары апарал бир тоңлунун ишәр олуныасы—Ленин ишлән сијаестинин јени тәзәнүүр, партиямызын вә довлатимизин гајысысыдыр.

...Гајалар әчайб һејкелләрә бәзәйир. Гобустан бир јердир—Бакынын гырх-әлли километрләрнәде. Гында бура чох сојуг олур, јајда чох исти.

Баһар ахшамларыңда бурашын наласы озкәдир—дөниәдән хәфиғ мән асир, үлдүзләр—ири, сакит гүллар—күмүш...

Илии бу чарында Гобустанда бүлбүләр охујур, јабаны энчир агачларынын тарихаглары хышишадајыр, ај ишкеленди гајалар гәрибә коқкәләр салыр. Шәкүлләр пагыллы, әфесимен үхүлүләр гәрг олур.

Јаң кечәләри Гобустандан гохулар қолыр—жыхын дәпизин, тәзә-тәр отларын, пән торнагын гохусу.

Дашларын гохусу. Бир да әбдәйдән гохусу.

Гара Гарајев

МУСИГИМИЗ БҮ КҮН

Сон иллэр бىз совет адамлары үчүн әһәмияттеги тарихи нағиселэрлө зәңкүндир. Бу нағиселәрин экс-сәдасы «көзөл вә тәлатумлұ дүнијамызының» ән узаг күшәләрингә гәдер жајылыштыр.

Мәнzs бу илләр эрзинде совет адамлары дүнијаның тәрәггиләрвәр инсанлары ила бәрабәр Бөйк Октябрь Социалист Ингилитбинең 50 иллижини тәткендан суратда бајрана етдиләр; мәнzs бы илләр эрзинде Совет ИКП-ның ХХIII гур盥айы чәмнијеттәнин калачак инкизиатиф ѡлларыны, бејук идеалымызыз — коммунизм чәмнијеттәнин көзәллийні вә тәнәкдәрларынын дөгөру ўршумызыз истиғаматтандырылды, мәнzs бу илләр эрзинде биз совет халғының фашист ордулары үзәринде бејук гәләсептән гејд едерәк Кремль дивары янында, наом-тум асқарын габри үстүндә әбәди мәш'әл йанырдыр, бу илләр эрзинде Карл Марксның анадат олмасының 150 иллижин мұнасибиәти илә тәткендан бајрам кечирилди, Ленинин анадат олмасының 100 иллижин умумхалығ насырылып башталды. Бу тарих Азәрбајҹанда Совет Накимијеттәнин галәбәненең 50 иллижүү күнүнде ила бир ваҳта дүшүр.

Намин дәрәнгиздең көмкүшінен шынан күркіншілік болғанда да, оның таңынан да айтуға болады.

Мафкура мубаризәләрнә, дүңякөрүшүмүзүн сафлыгы угрұнда, гәлбәләр угрұнда кедән мубаризәлә, империалистларны идеология тәжірибаты нағайаттарында кедән мубаризәлә совет зиятларының эмажини ھүсүн гейд етмек лазының. Совет Азәрбайжанының бәстәкарлары

Радио және телевизия эсериалында, магниттада және механик жазыларын белгесінен жауялдырып бир дөврдә совет адамларының һәјатында мусынгинин неча мүнүм-жер туттуғаны, онун инсанларды дахиля алғомина, ниссанна және психикасынан неча күчтүр та'сир көтәрділенин, мусынгин неча гүрдөлли табиғатын асасынан чөвеклілікке сәйлемдеюштік етілгіштіктерінде жағдайын сипаттауда.

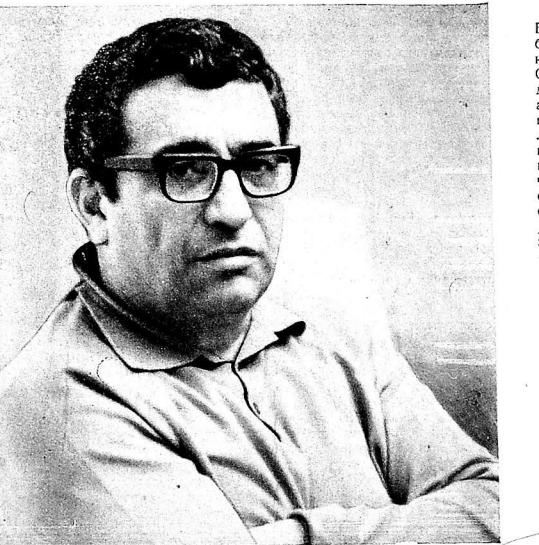
Сон иллэр мусиги һәјатымыз бир чох әlamәтдар һадисәләрлә зән-
ниңдир.

«Загафразын баһары» мусиги фестивалы, Үзөйир Һачыбыев вә Мұслым ғаломаевин жүбілесі, Москвада Азәрбајҹан инассасының нағтасы, республика ярадағы ташкилаттарының биркә пленуму, ССРИ Бәстәкарлар түтиғатының пленумлары...

Бұтқы буынлар гүрчак саладаласы һәмнің нағиселерден беүк әнші-
ітінің нағында там тасаусвр жарада білемз. Фәзілітімнің анчага
іккіншінен ераз, едөн консерталар, көршүлдерә, харичи сафарлар, тәншаналы
жыныштарда, көрі гімназиялардың мұдукын олмазды. Жарадың тәшкил-
тымызын — Бастақтарлар. Итіғайғымызын, онун үзвлөрінін күнделілкі
шаршылар төз-тез көрушүб юлдаштарлымын асарлорын динәмәкендік, му-
жакірә етмекден, мұасир мүсніг аламинин жениліктерінде танш олмаг-
ан ибартедір. Бастақтарлар Итіғайға, неңді деңрөл, токта идара, жауд
жүссесе деіл, бу бизнен еннешміздір, достулук көрушшарлар салоннудар, бе-
зінде инчесантитизмін, мүсніг санэтимизмін күнделілк мәсалелори нағда
бұйынсалас межданнудыр.

Айындыр ки, тәшкилатымызын хәбәри олмадан нәшр вә ифа олунан көрүп мес'үлігіті «чиңдан чуvalда кизләнділірлер» үзәрнән душимоли-ри. Лакин есенді, иш ишди кеңеңдік сәз үзләрлерине жарадычылыг мән-түрүн Бәстәкарлар Иттиғаба чыабад бермалы олар. Демалім жыл, кел аллар та киңік формалда асарларда деңіл, бејік сабын асарларино — астелтура, опералара, мусынгил комедијалар да андиц. Чох вахт биз изяз асарларин бахышына да-вот олонуруғ; тамашанын вахты арты-реңдін еділмеш, афишилар чап олумышшудар. Белде налларда Бәстәкарлар иттиғаба ны мұсылыф, то да театра жарадычылыг комәжі көстәр билімр. Сәз радиону, телевизионны, мусынгил театратлар, концерт тәшикилата-ныны мухтарияттана тохумнаг истанамырк. Бу тәшкилатларын бәдни бәйберләри вә бәдни шураларын вар. Сәнбәт сых жарадычылыг тәмасын, ишкүзар азагалордан кедір, чунки мусынгизнан тәлејн наымсызын көрсөткөн күннен күннен.

Эн вакын өз башылыш ташкылаты вәзінфемиз Азәрбајҹан бәстәкаралының ярдалычылыгының республикамыздың канада, бутун елкимиздә өз өткөнде төбигеят мөхәммәд. Мусигимизинин роңкараң тобиги формаларыннан, планлы сүрәттә һәјата кечиримлиләрдир. Иттиһад йынандысында фонду бы саңада мәүәյән ишләр көрүү. Аныч, һәр наңда дикәр спубликаларда ишебтөй ләнг төрпинирлек. Инадкарлык тәшшүбүсүкаралыктын чатышмысы. Биз өз нашрларыници, валларымызы, лент жазылармызы ССРИ Бәстәкаралар Иттиһагынын харичи ишләр комиссиясына садуфын налларда көндөрлөркөн. Көндөрлөндо до онларнын көлжак талейн

марагланырыг. Индија гәдер өз тәшеббусымузә харичи өлкәләрдә заман симфоник вә камера мусынисиндан избарт бир концерт бело етмашынын. Харичи өлкәләре гастроле софялары заманында репертуары таласын туутулур, орая ejin бир эссе дофялорда дахш репертуар артистик өйдөндөс бурахыны, бозын налларда исе онундын азыны олур. Бу налаң нарасылыр, сон вахтлар мусын маданияттамиз харичи өлкәләрдә нөвекарлар бастакаларынын асфарлар наа да олунуру. Маданият Назирлини. Харичи Өлкәләрә Достлуг вә Маданият Чөмийиатты мусынисинизнүн чумчылары кими харичи өлкәләре диджикарниң көргү-жогы еләсәләр, орада мусынен сөннөткүн киминын вә маданияттын етмос мәсласаларынын мәсүүлдигүлтән јанашасалар жаҳызы олар. Бу диджикарның доссталармызыдан шоң үчөн ярнашылып. Ойлар мұхтотиф өлкәләрде мұнаффагүйділәр нұмайынан етдирилген саркисләр експозицияларда, наразыламасында чоң чилил вә тәләбкәр јанашылар.

Азарбайжан мусыгисин вала язылымасы вәзијәти одулуча писидир. Нина Бакыда жерди тәшиклилат, берди налларда исе Тоблисидан кален гадалар көрүп. Нәмин ишдән асасын газаны мәседи күдүләр, одурум иначесиңиздин монафәји сыйхыштырылып никити плана кечирлинилгән ашылар көзүмүлүп тутуулуп, кын төрғөндин, нарада төртбі едилдин билиним. Айра-айры налларды наээрле алмасат, «вал нај-куյя» да ында на варса наимеси язылым. Халт мусыгиси за профессиян мусыгисарасында дүзүк нисебет салханымыр. Халт чалты алаттарында на чыраяны, халт мусыгисинде айт едилди. Камера, симфоник ве опера мусыгиси и исе тасадуфтардан тасадуф вала язылым. Бурзада асас һөлдөлгөндер ар бундан ибаратидыр; соорушурлар, «ифа» ва маңзылар, өчүн узатмајысынын күй» Еәзер асар язылымашындан эвөл мошг едилмидирса да мұхтыхыл бәнәнәндерле нәмин сиңаидан чыкхарыны. Языланыларда да бело асарлардын бахти котирмир. Валлар сатыша бурахымыздар дуд да чох да мигандарда бурахымы. Бастактарлымыздың асарларының визиттери валлардың чохусуну тапмаг ве алмаг жерин мүмкүндүр. Ёткындар нарадасада ингелларда, тоз алтында итиб батыр, тичарәт тәшкилэттегиңиздин фикри көр газанын чүнүн ярамасыр.

Моңа ёттарақ едіб деңгээлдер кір, һәр налда Азрәбайжан симфоник музикалық театры, опера ва асъл халық мұсигисиң вальзы рар. Бұна қазаб өвермеген күндер кір, бу ғашықтың тасадаудыр. (Бир гајда оларға профессионал мұсигиң вальзы вальзала Москвада жаылымын вах даңылдырып.) Бу хос тәсілдерде вальзала макулатурасы океандың ичинде итіп бағыт, макулатурада үш негізгі макулатуралардың сал кімнін ахыр. Буну сұбтүстік еткін затын деңгээлдер көзінен шынынан бир шыбындан истидженізін мазағазда кирип, ғашықтың тасадаудыр еткіншесі олан вальзы алмаға тәшеббүс жестерін. Тапа билтіндеңеңиз.

Жаҳни юлмандар, вахт варда Азәрбайжан мусығинини вала јаздашында маселәй бејик төлөбкагырыла јанышыр, сијаһынын Бәстәкүлтүрфиганлын илара неһәттәнде музаккыра вә тәсдиг едириләр. О вәхттән мәләк мәләк мусығинин, һәм дә бастоктардырымызын асирларыннан вала јазамында иүлеккә идея вә бадин сәвијәнде чылды. Эй жаҳни нүмәләр дигъттарыннан, би шиен ия жаҳни иғанчылар чылды. Эй идеяларын ишләп би шиен шалагызы олан бу чиддий маселәдә гајда-гунан яратмаг вахтта чохдаштышында.

Ноңијатымыз мусын әдебијатына бағылыш олардың бізин распустың таңынан да көрсөткіштің мүнисінде жүргізілген. Бело ки, тиңчада таңылғанын жарастырынан олардың жаһылмасынын чатыншылдарынан. Тәсідүй нағызында Москвада сенгилер, Кітежде да дінек шәрпотреберін магазаларынан зиян міндеттесе дарылған сатылым. Москва, Ленинград консерваторияларында табхана каталогорларына бағынада адамның газы ағырлық. Оларда бір мусынинң неча да касыбы, тасадуын да сатып таңсылады сончыншыл.

СИГИМИЗИН ТӘРӘГГИСИ

шук. Биз «Корғолын» ил тамашасында шигирт етишимиз. Халтырымын тарихинде симфониялы жаңыр, камера мусигиниң балет сәнгаті көзләримиз гаршицында ярнышты бер бағдарлама олымшудар. Вахт вар или бизи — Азабаражан бастекарларының бармагда сајмад олруды. Инчесантитим көзләримиз гаршицында мейхәнәмдөң ве бој атты, қасаратын Умимүттіләг мигъясына қаша, соңра иса дүниәнан бутын гүләрләндә күр, кәңү сасла ае варығында билдирил. Газырда ветәнинизин чохмиллатын инчесантити киңарында Азабаражан бастекарлыг мактеби өзүнә маҳсус лајзегелти јер тутур.

Азәрбайжан бәстәкәрлыг мәктәбы — бу сөз неча да гүрулган сәсلىн. Керүп на гәләр тутумы, чөчкәнәтли бир мисын нағынчы тәсэвүр ярадыр. Биз инсан фәхр едирин ки, бу чың колым бир неча иштәвәк мисүнчиген-насыла өтбىн сүртүдә дахшы олуб, буның көс дедирмазы азыумуз сој көстәрмәншәмдәр. Түбән бир яшәмдәр эмәйлизин, ярачылыш иннишәфимьын вәй бој атмадаңында гана шарынчадыр.

Сон илордад Азәрбајҹан бәстәкәрләри ин мүхтәтиф жандарда чохъ асер яратышлар. Ири формалы симфоник асәрләр ишаренәнда Султан һаңчыбуюз симфоник оркестр учун концертини, Фикрот Эмирову «Симфоник рэгтаймы», Чанаклырүон Сабирини сезэрләнниң язымыш ораториясын, Сәид Рüstемовын тар учун концертини, Хәжәм Мирзазаде-ни «Очерклар-Дә»-үнү, Ариф Мәlikovun «Метамарзафларыны», Рамиз Мустафаевин «Октябрь» ораториясыны, Васиф Алькәзәловун икничى симфонијасыны, ханымамадовуна тар ли симфоник оркестр учун икничى концертини, Муса Мирзажевин симфонијасыны, Азәр Раҗевин камера оркестри учун поэмасыны, Нәriman Маммоловун фортепиано учун концертини төйәт етмак лазымдыр. Мән бу сијаһын ёз жарадычы фәалиттәни ҹасаралаш башлајан Азәрбајҹан бәстәкәрләрдин конч насленин асәрләрни да мәмлүннүйтәлә дахли едирам. Бүллар Агшин Элизәндәннән әммәд Гүлиевин камера оркестри учун симфонијалары, Фәрәг Гараевин «Кончерт-грассо», Олег Фелзерин вокал сисләслендир.

Кеңін де бағыткарларымызның жарадычылығында мусығаттың комедия жанры мұным жер ту штурмшыдур. Бу жаңада ярашан асарлар инарсында Рауыт Һачыевин «Мәйнін мәйлаббеттін Куба», Тоғғиғ Гулиевин «Санни бир-ча сезүн». Судлеңдік Эләсқаровын У. Һачыбайов адина Республика дәвлет мұқафатына лайық берудүрөзү «Мілжандықтын диланы оғлу», Закир Бағыров, Шағыра Ахундова, Телман Һачыев жаңа бағшаларының мусығатында комедияларының алдыннары чакмак олар. Опера-бадал жасардайрынан сиңа-нысы исә гасыдар; Васиф Адикезалов — «Өлдүз», Рамиз Мустафаев — «Полад» радио операсы, Отагай Зүлгіфтаров — «Пишик ве сорча» ушаг радио операсы, Ибраһім Мәмәтевес — «Тұлук ве Алабаш» операсы, Эшраф Аббасов — «Гарача гыз» балеті, Тоғғиғ Бакыханов — бир наредде «Хазар белладағы» балеті.

АЗЭРБАЙЧАН БӘСТӘКАРЛЫГ МӘКТӘБИ МУАСИР МӘРНӘЛӘДӘ

Мусиги инкишайымызын кедишинин таілілік көстәріп ки, иралије дөргү by мұзғарфада жүруш ве жарадылымын потенсиялынын артмасы мұхиттағы дөврләрдә заманын гарышызын тоғызу конкрет мәселеүлерин ардыңыз һалындын асылы ошушудар. Мусиги мәдениятимизниң жарадыбын ве жағын массолаларының бири-бірінен бәнзәйен пиләләр шакырында тәсөвүр етмек, бы пиләләрде ejn сүр'әтте, ejn сәвијәде галхырымызды дүшүнгө мәсаледенүүлкүл оларды. Бу процес һаңдандын артық мұражабодыр, иралије дөргү нар бир аддым мүзін мәннәла камиджат ве кеңіншітке дол-гунашлады. Инкишайымыз бир сәвијәде оламајыз, хоху чотынларды ве зияділләттерін азалаған галдырымышил. Белде ки, мусигинизин инкишайымдарының шарти оларға зәңгір кими дартса, оның сонракы һалгаларда дөврләрлерин шарти көстәрәп ки, бизиз жарадыла ташыллатымыз бүкүүн гадәр өз дарынисында дақаң проблемолу дүзүн баша дүшүншүлүр. Әминың тәсілдерін ардыңыз сүрттә - жаңы мусиги жарадычылыгымызын инкишайымда ве бой адтасына шаршын жаратымышылар. Соң он изда неңде ве санет-тарасындаң жаңы сипләнімшілдер. Соң изда неңде ве бейжүйе бастақтарлар

жогасынин жетишдирилмесе проблемолар пәннелердиндиң. Консерватория жылдардан башланып Би ши чөтүн вә эзиздүйнди. Талебчылардың көбөйнөн айрылган көнч быстактарлар адаттан мұстогоғт жојат гадым басанды тапшыларда раст қолып, соң да вахт әсәрлерин итирип вә инамсызылағаныннан көбөйнөн айрылғандар. Адаттан онлардың он ирадаласында вә деңгүліктерде жағдайыныннан көбөйнөн айрылғандар. Биз да шиши башынан бурахы билмәздик. Нысқа висито вә шашырып, кын, тәңесін мұддатында газанынан билгилек. Нысқа висито вә шашырып, кын, тәңесін мұддатында газанынан билгилек. Нысқа висито вә шашырып, кын, тәңесін мұддатында газанынан билгилек. Нысқа висито вә шашырып, кын, тәңесін мұддатында газанынан билгилек.

шыншындылар, лаккын жалызы бу жол инсанларга сөвінч, мұзғалыға исе шыншындылар.

Белгілік, бүкіншін ашашылық жарадылығы проблемалардан бирі атап жарадылығынан, жарадылығыноду, жарадылығынан изімдіктерден. Озы әдәп инам, елең, од, елең изімдіктерінен, маденийеттізмінен жарадылығынын умумын жүккөз сәйкесіндеңсін уйғын, калеси, жүккес идеалдарын, мәндә маңда мұсар мәзмұнды, бадын біншім кампилілік іле сенілән эсэр-жарынсына кемек едә болын.

Көркінән әмбәк сағасында газандырымын таңрабынан, профессиянал санат-жарадылығынын, устайлардың пешкашарлық қылайтын камни, чылауданыштын соғуғ ва бајарталған аспарта серф едә билімдірік. Бұна бізим жауырмалардың жоудар. Жүккес техника, устайларын жарадылығын сорынштасында бізим учын адіп вәрдінш нальыны алымшызды. Соната аллегроусун жараптарда гүрумшындық экспонансиданың Нежірт калдірмасындағы вахтлар жох-кечік, нализарда бузы тәлебардан бағашары. Бізим техникин устайлардың бүтүн дүниенарықтардан жарайтын жүккес идеалдарын, начин мәргілорлардың бедін нальын жөнделділіктердін.

Мәнде дейілділдердің аксариятты іарадычы зияттыларымыз үчүн іер айрылған жағдайда олардың мемлекеттік міндеттерін төлеуден калыптастырылған болады.

Енин заманда бастақарлымызын бөйүк бир дәстәсін мусигилі комедияның нұхымы кеңіп. Бир нечә ил әрзинде 16 мусигилі комедия жазылған.

Бела хошакельмээ вэзијжээ балет яарадычылыгы саһаснда дэ низээр чарпир. Налбулж лап да яхьнандарда Азэрбайчан бэстэкарларынын бал мунисигийн аявларда гадхмышил.

Энэ нийтэлж, бөгүй нарааныг та демчигчийн ки, юашы наасаа эншигээж
бий чөр сошгортайгаар тараалж, юашын хөхний эншигээж, хөхийн
Онцголын арасчилсан тохиох бештэйдээ нийтэлж, энэ зэрэл ба в
Баатарын икс хөмийн дэвшиг даалжнаа бир при зэрэл цийфажимийн. Ман
жолын таасуулж, бичигчийн дэдэхэдээ, даасуулж, гоюулж, гоюулж, гоюулж
бичигчийн, бичигчийн, даасуулж, гоюулж, гоюулж, гоюулж, гоюулж, гоюулж,

*ССРИ Рәссаимлар Иттифагынын идарә
хеј'ети*

ССРИ. Рәсемлар Иттифағының идарә һејәти Банда инчекендеги топтың күнү нашия хәбәрни бојук сөвінчәләр дашишылады. Топтың мәрасимы вә рәнкарәнк олмасы намын редакция үз мәдениятләр коллегиясинә мәсүдәләр яратылышының фәдәлийәти арзы өдүрик.

«HCKYCCTBO»

журналынын редакция һөj'ети

Диз дөстлар, журналынызын наңшы мұнасағеттілә сизи үрекдән төбrik едиб, бөлжүк жарабычылыг нашиштәләри арзулајысыре.

ТРАУГАД ШТЕФАНОВЕТС

Берлинда чыккан «Газвири сөннат» газетинин редактору

Фүрсәтдөн истифада едәрәк, иән илк нөвбәдә бир-биги күзә төле фәләт эмәкдәшлек яратып, таскин едирип. Бизәд Микаил Абдуллаевин, Тайир Салаватовин, Тогрул Нариманбәйлин, Расим Баబеевин ванда Азгәрбайлан рассыларының жарадычылыгынын чох сөверләр. Онлар нағызында бизде төз-жазын. Биз да вә нөвбәмиздә сиз АДР-ин тасвири сәнгат нағызынан материалларда тәжүн етмәйдөк һәм шаша һәмзәләр. Очу да гәйдәт истәләр күни, алман рассыларынын симасында сиз дәни охшачылыгынын тапкинынсыз. Шубһынис ки, јени топ и вакыздын маралда гапшынанчаңадыр.

РАНФ НАЧЫЛЕВ

Мэн Гобустан сөзүнүң көр дејөндө, көр ешишканда «Гавайчалан даш» ядымы дүшүр. Бу даш уңу бабала-рымызын илк чалғы алатындар. Йүз илдер, мин илдер онук соосин баатыр билмәйді. Бу сөз бар да чошласа, сартталса да, һалда нечә мин илдерди жола саласындыр.

Гој «Гобустан» топлусунун есси дә белг јашары олсун. Сәнгатсөвөр халымызын јарадыны рүхүмү илләриң аспадарын сынағындан кечире билсек.

сэйжанык, мубанын ачмал көркөдир. Белә фикир мубадиласы, шүбнасын, файдала олар. Лакин бу, бизне иштәннелән мөгсед чатмаг учын иң реңсент вәро биләр, на да асан, эзијитсиз дөл көстөр. Бунында белә, һәр фикирде аз-ачкож дајрәлән маја вар ба буна кәра да душунылмуш, мөгседжүйгүн вә самими мубанын Пәници хәйрләндир.

Мұасир мусығи дили.

Бүгүн жүхарыда деңгелләрдә эләгәдар олараг тез-тез ешиндирик ки, тозал-функсионал техник жаңы тәрзинин ишкандар артыг түкөнб ۋە نامىن جاڭىز تېرىز ناڭىزدە بىچ بىر مەنىشىپ سەرمەتىغا تابىش دەلەت كۈچى بىنلىكلىك كۆنەردى، مۇسىقى ماتериалداشىنى دىكىر техники дузулۇش прinciپلىرىدا دائرسىنىدا اخтарлышилار، даشыныلىرىنىدا

Мана көрү, бу, мүбайислар, масаладыр, нар шеңдән эзвел бир чох
машын бастакарларын, езү дә мусыр бастакарларын ярадычылыг тәрү-
басын бүлдина ли дуз калмыр. Прокофьев, Шостакович, Барток, Гиндел-
евит, Нонеккер нең вахт тонал системандын эл чокмажибләр. Онларын асэр-
вазалар да мусыр сәслөнүрди, инди дә сезсүз, мусыси на новатор
мусыниципи.

Мәлімдүр күштің шостаковиц мурәккаб лад-нағынник системалы истиләд едир. Мусынғашуасылы тәбигаттардың жестерін күштің шостаковиц дәгиг жүйеңдердиң дарылышында васиталардан истиләд едир. Бы онун мусынғи тәфеккүріне жөріп, ифтихар доктору. Прокофьев да яғни мусынғи кеінгіләттери оғуран хүсус мудодлаштырыма системи жартымсыздыр. Мән шарын олар ғәмми системе «ұғығи жарын тоналығы» дебордым. Эн нағайз, Узеір азықташып мусынғисине ҳусисала «Королеу» операсының дағын тәжилии жестерін күштің бастақтар мұрақкаб вәз сағареттән лад системын шылжып назырлы мағынна вәз оңа өзін чиддә амал етшишиң. Бы системе бастақтар соңрадан оғарыбаған мусынғисине үслубуна чеврилмис наәзін ишнендиқндап мұрагерде едилмәз дарчанада инчә вәз дарниндер. Узеір Нажибовынан һаронник лиңда нет бар хүсусында кашшылдында олмаса да, бастақтарын мусынғиси тәвелдүк шубынсан, мусынғи гүруулшылдары, бејлук сәнэткарьын өзү исә асаар мусынғи тәфеккүрүнде қасарларын новаторлар.

Бизнис-инициативамызды дахлых жарадаңылыштың интизами, ифада васителдин топалуусынан да башталычысы, мусын тафжүркүрүнүн айылы системалаштырылышты лазыбымдыр. Эммеген ки, сузун есил менен маңасында айыр замытта шылыштың интизами, айыл весте дад саясийдө, мусындын мүлкүндин дилинин күннөмчөлүгүнүн проблеми гарыштыңдаңынан түшсүзлүк аялдан, гал-да балыктар.

Халг мусигисинин дэрин газары

Парлаг ифадэ васиталәри актaryшында еңчә, мән дейәрдим, биринчи чында амый халг мусынисидар. Фолклора чаглайлан булған дејірләр, бу дағдар издеу соң көтүрсөн гурумаз... Образлы фикердір, шарапнисидар, мәннен зәниңкеше дүзкүн дејіл. Экәр мұрығасид едириңса, калын халг тиғисин һар шеден әрвәп мұхтарлығиң даңыншының жерлаптаған нефт газла- бонзәдек. Нәзіл 70-80 ын алған Абендеронда бир неча метрлик гүй-

нефть фантаны хошбәкт саңибкәрү варландырылды. Бир аз соңра уулаар газбы, нефти жалонкаларда дартмага башталылар. Варланырасы иш адалам үст гаттарлын сорбатинин воиншически чакылар. Жухары гаттар касыблашаңда нефти мүрөккаб түргүларда лазым калды.

МУСКИСНИНГ ТАЛЕЖИ ДА БУНА БАЙГЭЭР. Кэлийн, бу барадэ дүшүнж. Сэргэвтийн хэдэн артыг асан юлла элээд елтмириким? Би алимынз олан уст гатлары ниссаацыншиг истиэмэр етмириким? Халг нийтийн түжинийн олан гајнаглалыг наагийндаа дүшүнмэж ваха яйбым? Онын эзэн зэнхлийни туяа дэйнэ, дүшнүүжүүмэдэж дахаа дээр виз барага енмэж үүчин лазмыг «техникикс васнчтэлэр» сийлдэгтэй.

жылдарда мән мусигишунас М. С. Исмаїловун соң мәмчүлүп иш ташып олдум. Азәрбайжан халг мусигисинин нээрийжасынын нааыларында музалик мусиги фольклорумузун даңыз ганаңуны, онуң конструкциясы вә структуралуун ардычылык монтиганин мәнди. Айдан олду ки, биз халымызын башында сэрвантинин дүйнүүгү, иш нарада актартылазын көлдүннүүн башында билүүрк, тез аштапат гаттарлып истиңсалып жөрөп катырып чыкырды. Ишкүнүн кичик бир дайрәлэки интонациясы вә ифада төрөлдүп бир күннүн көчүрүп, фәзл жарадылышты дүшүнчөшү вә тешебүүсү олмак дафаларда төкпөр олуңу, симасындашып, гүмтәндөн дүшүб, жиенесине иш, сөнгөт көзжалашыптар мөфтүнедиги төзөлүп жирилди итирир. Бу чөйдөндөн Шостакович, У. Начыбоев, Страндинин, Барток жарадылышынын орта девирүүнүн вірәемдүйизек едер, фантазиянызмынан зонникләштирдүр, даңычылык фендеринизиз зөммөн нааыларай. Эфесу ки, бүлнәр даңыттарынан дүйнөн дүнашы вә жарыншылышынан алтындың ногтагандын битин түккүмәз, эзинин текчүү наарансын боластасаңыз.

АЧЫЛЫГ МАСАДАРЫ

и ярадачылыгынын мұхталиф саңалеринде әмдел көлмиш чатын-
пра даңыштарын инфаусылғы сөзеті, колективдерімизин, муси-
калырын ве консерт тәсжілділарынын санитаторлық сөвијесін кимі
аамил жадан чыхара билмарьлар. Бастақарлар чакисыншыл ша-
жашыл жаратымылар. Инфаусыларын онлар ладылар. Җох вахт
кир, хусусан көнчынан ярадачылыгын тәрчимде-наль ве яара-
гелец жаңа асарын кимін елнің душемендеріндегі бастақарлык ба-

жыныс, көтүрдүлдүн колективин сәвійїесіндан асыны олур. Ариф Мәліковун мұнғағайттап дебюттүн буна мисалдар. Экәр о, Ленинградын Киров театры наң достулук алғағеләрни, илк беүк жасын етібараң алларда ташырылмасады, ким да ызынды, тәлејін неча одаңнаны. Көзде, барлық

чубралы, в исте^лдадлы гурулушу күнгө жаңы бастакары эс-
тале таједдуу говушасында мүмкүн бол ойнады. Эббеттә, эзүн белә
асибыти нәр парттияда ойна била. Бурда бастакарын аэмжіл-
тур ойнамышыд. Ариф Маликовун белди ницикендик он дәфә
ијады да, мәдени сөвијисчы ашагы, лајегд вә эталатын коллеги-
ти хархын вә пис салсанын бир театрны дүшүшсиз, эсарни
шыра чур ола билди. Бу мисалдан соңра демек истангым ки,
вә мүмкүн мисалын партиянын соң таңыдан соңра кезэл-
чилик язандан дотулмур. Жаадычылык, габбобашылык, таңы-
дан таңынан таңынан таңынан таңынан таңынан таңынан таңынан
тат, чигатындын таңынан таңынан таңынан таңынан таңынан
зылырдын таңынан таңынан таңынан таңынан таңынан таңынан
онисү, Аз.

сөбтөрдөн бир нэтийн көзжээг билүүрмийн. Чох чөтнин. Мэнэ белэл кээдээ яа эзлэрин инирийблээр, яа да калюфин учун. Орада чанлын дил тата билүүр, онуу на истигдэлийн, умийнжийлэл театра цийнин билүүрдээр. Нэмэдэг тээсүүк чи, театрын бадийн хојаты угтуяарын лахамдаа вэ хөнгийнхэн гургуулзуул ташалшарынын эвээгтэсээс, ингилэбэд гадаржин мухам операларыннын газанч истирэмч олончмын изээ мэндүүллашыр. Бир сээлээ, сиз эстэхардаарынын сонь бол ичэвч опилникдо яратдэглэгийн «Нэрээ», «Азады», «Баяндард» вэ Сонагийн, «Низамин», «Хорсоп вэ Узуншанын» Азэрбаиджан Дөвлөт Опера вэ Балет Театрыннын санбиймэснин.

опера вә балет үзәріндә дүшүнүрсә, өмрүнүн бир нечә или-
орф етмелидір. Театрда оның наеләр көзләдійини фикирләшүнде
даныл даңыл даңыл даңыл даңыл даңыл даңыл даңыл даңыл
күн Пәндири Мәндири аның

са театра фәалллық өз жарадычылық руның нәкім сүрүрдү, о жарының иннишат жоларының истигаматланылдырылу, би шаш ташан вер- мәндирилер. Лакин соң иләр гәріб анылымаласылыштар бағынан верир. һа- васкарлардың битиг-тукымалынан мәнсүлдер анын машины санкетарлардың бир күнчү сыйхыштырды. Бу машина гурдашылардан аспана бутын ефирде экранында, салонларда туубулар, бутын бәндәләр-барадлар бағлајылар, неча деңгелэр, «шайын таыхын» зебт едиңлэр.

каралар. Нұғази күни парлаг бир діноржук рәббәрлік етдиңін орекшін иш алағасынның мәнханымданырмак истердік, бу, алғағеләр тәбділір көчірілнеді — гүрултајдар, пле-
дардар ве со. вахтада жағдау душур. Дағелозар нөвөтін тәд-
ар аса солемүз, алғағеләр зөнфілдін, һәтте мүзінен мәннә.
Бүтүн бүншар бағстекарлардың күннәшіндең үздінен баш вермій.
Ки, Аэрбайжан! Бағстекарларның мусынғы Аэрбайжан сим-
сияныннан программада тәкәү әртап күннәшінде деіл, аді-
сесіншеңек. Ахы мусынғы бағрамлары мәдени нағыттызынын
імаратында шәрфтерде гейді олпуну, белә бағрамлар надирдір,
бизиз эмәлтә долу шы күнделініздір, ярарадылықтың күн-

мајестро Нијазинин элинә душан партитуралары талабашмасы лазынын ве хөйрлидир. Иккичи дарочалы асарына вакх сарф етмәй дәлем. Лакин бу тәлбакларыгъ «весто» дәнеш ишшалмак мүмкүн олмур. Калын симфоник оркестринин аянына дахли олмага лайж асарлар. Тәлбакларының иккисиңдер. Мен жалынның шәрттәре нәр ини эленин гадалынын да-

Издательство

јатында, онун зөвгүнү инкишафында, дахили аләмнин иң маңынан бөйкүр рол ојнадыбыны сүбүт етмајә еңтияч түр хүсүсі динггәт тәләб едир. Жаҳшы маңыны гәдәр нең бир

арысында жалын гулагына памбыг тыхајналар дајана билар. Жысус, жолда мусиги редакторлары, бу таъелдер, бу хәнишлар аззеллеринизде бәраат газандырымыр, эксаны, онлар иňшаедичи сүмчада, дил ачып дејир ки, көрүн халгымызын мусиги зөвгүнүн вакумчада.

и Шәрг өлкәләрindән биринде олмуш Нијази вә Султан һачыбышылар ки, орада бизим профессионал вә халт мусыгисиннан ифа ина һәр васитә ила маңечилик төрдиләр. Бизим дүйнә шефтери бәстәкарларының асарларыннан назарәт күрү байғында шартта

лазым калышыдир. Гэзлэрден алдыгымыз мә'лумата көрөмүнин елкөнни радио станциялары бизим бир һәмбәтәнимиздиң изүндән тогтушудуруғу башабап таңылары гаріба бир асанлыгыла ефирде верири. Көрсөн елә адамдар таңылары ки, һәнгәтән буны инчәсәтимиздин табиғи сајесин. Жох, мии дағдарларда жох. Бу, мәденийәтимиздин эке тәблигидир. Ва сенгә шаң жаҳын, жады биңе күлдүрмөкдир, јүз минордалы білбөр харин радио динаржикаларынан чашырмынг үчүн мәнаретте дүздүлдүлгүн ноггадыр. Бела вәзиердеги дана деңгээ олмас. Кимдән асылышыра, о тоғ бу баибычылыгыларга соң союсун, мусиги наставарлары иса вәз бедин еңтијаclarынын сөвлөннөн өтсөлөр жаҳышыды.

Ансамблар нағтында

Радионун вахтила Узеир Һаачыбайов тәрәфиндан тәшкел өдилмиш болтула чалын халын аллатыры оркестри бир соң илләрдир ки, фанцил көстәрләр. Һаадына онун дәниси раңбарын биңе һөрмәтли ва севимли бәстәкарымыз Сайд Рұстамовдур. Оркестр белгүк жарадычылын жолу кеңиб. Онуң хидматы аевасизидир. Коллективинин башшылығында Азәрбайҹан бәстәкарларынын асерләрин ифа етмәкдәр, классик мусиги немпәрләрни популлярларшырмадан ибартадыр. Һәјатымызда изүндә лајиги жер тустанын колективтүрлөрдөн жарадычылық истигаматын чохдан мүзәннисенде. Сүнән етмировса, таҳминен 10 ил бундан өзөвлөнген жено да радиодан мәшнүр тарзан Әмбәддан Бакылановун раңбарлығында халын чалып аллатыры ансамбларында жарадылды. Бу ансамблардың мөгсөдү сечилир. Бакылановун ансамбларында жено да чалын халын чалып формасы кими өзөвлөрдә да, ини да беүк марага докурор. Бу халын чалып аллатырларин бир нәв камера оркестридир. Әввәлдер классик сазандарлар дастанын бөрдүлдүмшү формасы кими чыхын елән да ансамбл сонголар жашиява жарықбинен дикор халын чалып аллатылар дахиля еләнди. Бизим фикримизча, бу ансамбларын асас вазифеси классик мугамлары да халы мүсигисинин ифа етмәкдән ибартадыр. Үмид етмак оларды ки, халы мүсигисинин көзөл билинчесинин раңбарлығында бурда эйнәнәлор горуначы да вәз бәкәрилүннен салхадајағар. Сончалар репертуарынын кениншәндирмөктигө гарара алан ансамбл токчы маиниларында кифајәтләмәди, тезликтә биզ айдан олмайын. Болин мә'насы билинмәнен сабабларда көрә халы чалычылары арасында пианошу да пејел олду. Биз жодан Бакылановун инаңдыра балынады ки, фортиноно ансамбл халы катирир. Һәр-мин вәз фикримизде галдыг, күмән етдик ки, бунунда да иш гүрттарды. Соң деми ши гүрттарма-йымбын, јөндиңдан даңа кенин вүс'әт алачыгым. Бакылановун ансамбларындан соң Даһашовун, Гүлениев, Салаватов үзүн шашмовынын ансамбларында жедана чыхын да наңы да һәм үсүлчү, пән да репертуары да илар биринші тәжәр етмәйе башлады. (Бир гајда олараг бурада халы мүсигиси жарымы професионал да професионал бәстәкарлар тәрәфинден сыйхыштырылды).

Бу ансамбларын һәр биринде гапагы гарылдырылыш концерт архасында гармонийадан чатын баш чыхаран, арчино ила машүл олар чаван, дирібап оғланшыр ажырап. Олар чалдылары мелодијалары жарактот болказырыла «шырнылашырлар».

Бу жаҳынларда скрипка, виолончел, габож, китара, тар вә зәрб алаттарында ибарт ансамбл мөлдән чыхымышыр. Ішениң таркыб до Азәрбайҹан мүсигисинин чалтамаг үчүн иңәрәд тутулуғ. Ансамблдакы ба'зын партиялар ногта чалындыр, галан мүсигичилер иса жаддашларының бел бағлайылар. Бу эксперимент, бизча, угурсузрудар. Үслуб, ифа тәрзі, аранжира, истаристасам ресторан мүсигисинин жада салыр. Бела бир ансамбл жаратмак идеясына нарадан дода биләр? һәр шеңдан өзөвлөнген жено вахтларда мүстәгиял инишиш жолуна гадам гојмуш Асија вә Шәрг әлкәлариндо ахтармас лазымдыр. Биз мә'лумдур ки, бу халларын умуми мүсиги мәденийәттеги докуры жеңелләр из һафасынан нағтында жүхарыда сөббөт көзөл ансамбларда тапыр. Мусиги нағатымызда бела шейләр харин мөдәнне дүшүнүмәдән, һәдән артыг садаевилюкә төглид елмәкдейдир иралы калып, онуң мәсесуллары иса ашагы зөвгүл, дајз тәсәвүрлү адамлар үчүн иңәрәд тутулуғ.

Вахтила белгүк Низаминин вәсф етдири бир соң ғәдим миilli чалыг алаттарыннан халы чалты алаттары ансамблыны дахыл едиг өнлөр дирит-мәк, сөзсүз, фаядалы, лазымылы вә марагын иштир. Белә иш һәм кимдән е'тираз докурмаз, эксина, тәгдир олунар. Бир-биринден фәргәнәмән мүсиги колективтеринин чохлуғу иса мәгседаујечүн деңиз вә онлар аспиндә классик вә көзел саслы сазандарлар ансамбларының сыйхыштырылар. Ва колективтеринин асас вазифәси халы мүсигисинин табиғи етмәкдә, онуң характерик чохэтләрини вә хүсүннәтәринин горујуб саклагамагдан ибарт олмалылар. Аныңмай байройларыннан асас борчы халы мүсигисиниз жабыны вә көнәр тә'сирләрден горумы, онун тағыр олумасына, харычидан калынын «екозин әдүвијат» ила гарышырмалысына ишкан вәрмәмәкди. Көзәл халы мүсигисин кими зәнкүнин хәзиннән ол-ола башысын төглид еламыз», если-нәчабати мә'лүм олмајан мелодијалары чамааты сырымага, екпектика ила машигу олмага бизим иктияримыз жохур. Там айданында ки, бу колективтердөн өзбашына бурахымышлар, онлар ихтисасынен көмек вә масъелөт алмайылар, радио ва телевизионнын мүсиги редакциялары тарофындан жаңлыш истигамандырылар, пис нәзәрәт едирилләр, иттичада дә белә сәнбәләрә жох верилри.

Бизча, белгүк мүсиги тәсәррүфаты олган радио ва телевизионнан ихтисаслы вә ардынчылар жарадычылық көмәйи лазымдыр. Зәннән едирим ки, бир нечә жылдан өзөвлөнген жено да сабабларда көрә лајг вәлид едимини һәдән рәһбәр вәзинесини бурада женинде бәрпа стмак да фәйдалы олар.

Мүсигисим айла даңарсендә, концерт салонларындан ефирин сонсуз әнкенилийнән чыхарға садлары, сөрһәләрни ашыр, һәјатымызын белгүк нағыттарларын дүнjanын бүтүн адамларына чаттырып.

Чөсарәтле демек олар ки, Азәрбайҹан мүсигиси бурада, Шәрг әлкәларинин астанасында совет идеологиясынын солаһијәтли вә фәхри нүмәнәндеси кими мәс'үл бир вазифә дашиыр. О, бир соң харичи өлкө халгларынын шүүруна вә мәншеттине дахыл олараг Гәрәбин буржуза тәблигатчыларынын һәр васити ила өзбәрләмәјә, жохсулашырмaga чан атдығы иисан мә'нөвијатынын сафылыгы угрунда һәр күн, һәр saat мүбәризә апарыр.

